

OPPIMISKÄSITYS, MOTIVAATIO JA ARVIOINTI VAPAAN SÄESTYKSEN OPETUKSESSA

Minna Lintukangas
Kehittämishankeraportti

Toukokuu 2008

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) LINTUKANGAS, Minna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen ☐ saakka	
Työn nimi Oppimiskäsitys, motivaatio ja arviointi vapaan säestyksen opetuksessa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus		
Työn ohjaaja RAUTIO, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työn tavoitteena oli selkeyttää Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opetettavaa vapaa säestys D opintojaksoa siten, että se tukee kognitiivisen psykologian mukaista konstruktivistista käsitystä tiedosta ja oppimisesta ja auttaa opiskelijaa omaksumaan opettavat asiat syväsuuntautuneesti. Hankkeessa suunniteltiin opintojakson sisältö yksityiskohtaisesti siten, että konstruktivistinen oppiminen toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Opetettavien asioiden välillä pyrittiin löytämään yhteyksiä, ja toistamaan niitä useasta eri näkökulmasta opintojakson aikana. Näin ollen sirpaleinen tieto nivoutuu osaksi suurempaa kokonaisuutta. Oppimista tarkasteltiin myös kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta, sillä se on vahvasti läsnä musiikin opettamisessa.</p> <p>Myös motivaation ja arvioinnin vaikutusta oppimiseen tutkittiin vapaa säestys opintojakson aikana. Motivaatio ja arviointi ovat tärkeässä osassa mm. siinä, millaista opiskelustrategiaa opiskelija alkaa toteuttaa.</p> <p>Olen opettanut vapaata säestystä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vuodesta 2002 ja kehittämishankkeeni idea oli parantaa pedagogista ymmärrystä kyseisen opintojakson ohjaamisesta ja auttaa opiskelijoita saavuttamaan mahdollisimman hyviä oppimistuloksia sekä positiivinen asenne vapaaseen säestykseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) vapaa säestys, konstruktivismi, motivaatio, arviointi, oppiminen		
Muut tiedot		

Author(s)	Type of Publication Development project report	
LINTUKANGAS, Minna	Pages 47	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Learning models, motivation and evaluation in teaching keyboard harmonization		
Degree Programme Teacher Education Collage, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) RAUTIO, Tuija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the project was to plan the keyboard harmonization course so the learning could happen pursuing the constructivism in cognitive psychology. That way the student learns in a profound way and all the fragmented things are attached to a larger entirety. The teacher should point out the connections between different phenomenons in music and encourage the student to find them too. The experimental learning is also present when the music is being taught.</p> <p>The motivation and the evaluation have a significant role in learning. They can for example influence the learning strategy the student takes up.</p> <p>I have been teaching the keyboard harmonization in the University of Applied Sciences in Jyväskylä since 2002. The intention of this project was to upscale the pedagogic understanding in teaching the particular course and to guide the students to achieve even better learning results. The theory combined with practice is a good way to improve the quality of pedagogic work.</p>		
Keywords University of Applied Sciences, keybord harmonization, motivation, learning, constructivism		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 TAUSTAA KEHITTÄMISHANKKEELLE	6
2 OPPIMISKÄSITYKSET OPETUKSEN TAUSTALLA	8
2.1 Konstruktivistinen oppiminen	8
2.2 Kognitiivinen oppiminen	9
2.3 Kokemuksellinen oppiminen.....	9
3 OPPIMISKÄSITYKSET ARVIOINNIN SUUNTAAJANA	10
4 OPETUKSEN ”PUNAINEN LANKA”	11
5 VALTAKUNNALLINEN SUOSITUS OPINTOJAKSOLLE	12
5.1 Vapaa säestys opettajat ry	12
5.2 Vapaa säestys D Jyväskylän ammattikorkeakoulussa	13
6 ORIENTOITUMISTA OPINTOJAKSOON	14
6.1 Opiskelijoiden lähtötaso.....	14
6.2 Mitä aiotaan opiskella	15
6.3 Mitä arvioidaan.....	15
6.4 Erilaisia oppijoita.....	15
6.5 Kevyt ja klassinen linja	16
7 MOTIVAATIESTA	16
8 OPINTOJAKSON SISÄLTÖSUUNNITTELUA	18
8.1 Perustehoista aloittaminen.....	18
8.2 Lisää perustehoja	20
8.3 Kvinttikierro	21
8.3.1 Discokomppi.....	22

8.3.2 Fox/Swing.....	23
8.3.3 Kvinttikierron soveltamista	24
8.4 Soinnutus.....	25
8.5 Joulumatinea lähestyy	25
8.6 Blues	26
8.7 Humppa.....	29
8.8 Tango, habanera, bequine.....	29
8.9 Bossanova.....	31
8.10 Jazz-valssi.....	32
8.11 Kohti kevätmatineaa	32
8.12 Tenti	33
9 ARVIOINNISTA	33
10 PALAUTETTA OPINTOJAKSOSTA	36
11 LOPUKSI	38
LÄHTEET	39
LIITTEET	40
Liite 1. Esimerkkikappaleita duurin perustehoilla I-IV-V.....	40
Liite 2 Esimerkkikappaleita mollin perustehoilla I-IV-V	42
Liite 3. Kappaleita joissa esiintyy sointuasteita I, VI, II, IV, V.....	43
Liite 4. Esimerkkejä kappaleista joissa esiintyy kvinttikierto.....	44
Liite 5. Poimintoja opintojakson palautteista.....	46

1 TAUSTAA KEHITTÄMISHANKKEELLE

Olen toiminut vapaan säestyksen opettajana Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kulttuurin/musiikin yksikössä vuodesta 2002 alkaen. Opetan opintojaksoa vapaa säestys D, joka on pakollinen kaikille musiikin opiskelijoille, ja joka on vaatimustasoltaan melko laaja. Opiskelijat ovat lähtötasoltaan hyvin erilaisia, jotkut ovat opiskelleet vapaata säestystä musiikkiopistossa ollessaan, toisten lähtötaso on lähes olematon. Toki jonkinlaiset musiikin teorian perustaidot on jokaisella musiikin ammattiopiskelijalla pääinstrumentista riippumatta. Kurssin sisältöä on mahdollista soveltaa niin, että opiskelija oppii mahdollisimman paljon omaan tasoonsa verraten.

Opintojaksossa perehdytään kevyen musiikin perusteisiin pianolla, sisältäen mm. sointumerkkien hallintaa, erilaisia säestystyyliä, improvisointia ja solististen pianonsoittotaitojen kehittämistä. Tavoitteena on vapautua valmiin nuottikuvan soittamisesta ja tuottaa säestyksiä sointumerkkien, komppipatternien ja niiden soveltamisen avulla. Opintojakson sisällöstä on annettu ammattikorkeakouluille valtakunnallinen suositus Vapaa Säestys Opettajat Ry:n toimesta. Tavoitteena on saada opintojakso yhtenäistettyä kaikkien ammattikorkeakoulujen kesken. Olen toiminut VSO Ry:n hallituksessa vuoden 2007 alusta lähtien.

Työssäni olen huomannut, että laajan asiakokonaisuuden syväsuuntautunut oppiminen tuottaa opiskelijoille usein hankaluuksia. Kehittämishankkeessani pyrin selkeyttämään opintojakson sisältöä siten, että se tukisi kognitiivisen psykologian mukaista konstruktivistista käsitystä tiedosta ja oppimisesta ja auttaisi siten opiskelijaa

omaksumaan opittavat asiat paremmin ja syväsuuntautuneesti. Koetan yhdistellä opetettavia asioita niin, että tiedot eivät jäisi sirpaleisiksi, vaan opittavat asiat tukisivat tiedostetusti toisiaan. Opetettavan materiaalin selkeä jäsentely auttaa opiskelijaa rakentamaan asioita mielekkäiksi kokonaisuuksiksi, mikä puolestaan edistää syväsuuntautuneisuutta ja opiskelun tavoitteellisuutta. Toki myös muut pedagogiset lähestymistavat kulkevat mukana, kuten yhteistoiminnallinen ja kokemuksellinen oppiminen. Erilaiset oppimiskäsitykset käytännön työssä limittyvät toisiinsa usein luontevasti.

Pohdin myös motivaation merkitystä oppimiselle, sillä se nivoutuu luontevasti käyttämiini oppimiskäsityksiin. Kiinnitän huomiota opintojakson suoritustapaan ja arviointiin, sillä nämä vaikuttavat opiskelijan opiskelustrategioihin.

Olen toteuttanut suurelta osin kehittämishankkeeni suuntaista opetustyyliä aikaisemminkin, mutta jatkossa pystyn tekemään sen vielä tietoisemmin kun suunnittelen kurssisisällön kehittämishankkeessani ja pohdin miten voin soveltaa mukana kulkevia oppimisteorioita käytäntöön vielä paremmin. Oman opettajuuden pohtiminen eri oppimisteorioiden valossa antaa hyödyllisiä työvälineitä ja oivalluksia käytännön opetustyöhön.

Opiskelu on tapahtunut kahden tai kolmen hengen ryhmissä 45min/viikossa koko lukuvuoden ajan. Kontaktiopetusta on siis ollut noin 32 kertaa. Ammattikorkeakoulun rahallisten säästöpainneiden vuoksi suunnittelen kurssin ajoitusta jatkoa ajatellen hieman uudella tavalla siten, että kontaktiopetusta on joitain kertoja edellisiä vuosia vähemmän ja niitä korvataan ryhmätunneilla, missä käsitellään asioita kaikkien kanssa yhteisesti. Näin ollen ryhmäkoko ei tarvitsisi kasvattaa, sillä oppimistulosten kannalta kahden hengen pienryhmä on ihanteellisin.

Kehittämishankkeeni koostuu käytettävien oppimiskäsitysten perustellusta esittelystä, opintokokonaisuuden konkreettisesta kronologisesta suunnittelusta ja arvioinnin merkityksen pohtimisesta. Lopussa on kooste opiskelijoiden itsearvioinneista

opintojakson päättyessä ja niiden analyyttistä pohdintaa opettamisen onnistumisen näkökulmasta.

2 OPPIMISKÄSITYKSET OPETUKSEN TAUSTALLA

Olisi harhaanjohtavaa puhua vain yhdestä oppimiskäsityksestä kun ajatellaan vapaa säestys opintojaksoa tai musiikin opettamista yleensä. Eri oppimiskäsitykset nivoutuvat luontevasti toisiinsa. Opettajana on hyvä tiedostaa käyttämiään oppimisteorioita, sillä ne antavat syvyyttä opettamiseen. Oppimiskäsitysten avulla on mahdollista ohjata opiskelijan oppimisprosessia tietoisemmin.

2.1 Konstruktivistinen oppiminen

Konstruktivismissa oppiminen nähdään aktiivisena tiedon rakentamisena eli konstruointina. Oppija siis rakentaa tiedon aktiivisesti itse, tieto ei siirry opettajalta valmiina. Oppijan aikaisemmat tiedot ja taidot asiasta vaikuttavat suuresti siihen miten hyvin hän pystyy uutta tietoa rakentamaan. (Tynjälä 1999, 37). Tätä metodologia käytti tavallaan jo antiikin aikana filosofi Sokrates, joka opetti ihmisiä kyselemällä ns. sokraattisia kysymyksiä. Hän ei antanut valmiita vastauksia vaan halusi saada ihmiset ajattelemaan ja löytämään vastaukset itse. Nykyään samaa asiaa kutsutaan tiedon konstruoinniksi.

Oppiminen on siis oman toiminnan ja ajattelun tulosta. Opittavan asian ymmärtäminen on tärkeää, sillä jokainen opittu asia toimii pohjana uusille opittaville asioille. Faktatiedot (esim. komppi) kytketään aina johonkin asiakokonaisuuteen (esim. oikea kappale mihin komppia käytetään) eikä tietoja jätetä irrallisiksi.

Sosiaalinen vuorovaikutus näyttelee tärkeää osaa konstruktivistisessa oppimisessa. Kahden hengen pienryhmässä, missä opettaja antaa välitöntä palautetta ja ohjaa oppimista tämä toteutuu hyvin. Oppija reflektoi omaa oppimistaan toisen ryhmän jäsenen sekä opettajan kautta. Kyse on siis myös *yhteistoiminnallisesta* oppimisesta. Opiskelijan ja opettajan välinen vuorovaikutus sekä opiskelijoiden väliset suhteet oppimistilanteessa joko tukevat tai vuorovaikutuksen vinoutuessa ehkäisevät oppimista. (Koppinen, Korpinen, Pollari 1999, 23). Tämän vuoksi opettajan on tärkeää koettaa omalta osaltaan luoda positiivisesti värittyä vuorovaikutusta pienryhmän sisällä ja kontaktissaan opiskelijoihin.

2.2 Kognitiivinen oppiminen

Kognitiivinen oppiminen on vahvasti läsnä kun puhutaan musiikin opiskelusta. Oppija rakentaa tiedollisia ja taidollisia karttoja eli skeemoja ja kytkee uusia asioita jo osaamiensa asioiden yhteyteen. Oppija sulauttaa tietoja jo osaamiinsa asioihin (assimilaatio) ja mukauttaa ne käyttöön sopiviksi (akkomodaatio). Oppiminen on jatkuvaa tiedon prosessointia ja se on ajatuksena lähellä konstruktivistista tiedon rakentamista, joka pohjautuuakin kognitiiviseen psykologiaan. (Tynjälä 1999, 41). Opettajan tulee tukea oppimisprosessia johdonmukaisesti, jotta kognitiivisten karttojen muodostuminen oppijalla on mahdollista. Opettajalla on siis oltava kokonaisuus hallinnassa, ja hänen on pystyttävä soveltamaan ja suhteuttamaan opettamistaan jokaisen oppijan mukaan parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta opettaja pystyy tukemaan kognitiivisten karttojen rakentamista, on hänen tiedostettava opiskelijan aiempi osaaminen. Soiton opiskelussa on huomioitava taidon hierarkkiset mallit. (Anttila 2004, 58-59.) Soittaminen opitaan alimmilta tasoilta lähtien (esimerkiksi kolmisoinnut pianolla), ja opittujen taitojen varaan voidaan rakentaa uusia osakokonaisuuksia alempien tasojen automatisoituessa (esimerkiksi kompin yhdistäminen kolmisointuun).

Tietoa tulee esitellä eri näkökulmista ja erilaisissa käytännön tilanteissa, jotta ne vahvistuvat osaksi oppijan tietorakennelmaa. Tämä vaatii sekä opettajalta, että oppijalta

luovuutta ja asioiden soveltamista. Mitä useammin sama asia esiintyy eri yhteyksissä, sitä paremmin se sisäistyy oppijalle.

2.3 Kokemuksellinen oppiminen

Kokemuksellista oppimista tapahtuu aina kun on kyse musiikin opiskelusta. Musiikkia on suorastaan mahdotonta oppia jos sitä ei koe mitenkään eikä liitä kokemusmaailmaansa. Jos valmista kokemusmaailmaa esimerkiksi eri musiikin tyyleistä ei ole, tarjoaa opettaja niitä vaikkapa musiikin kuunteluesimerkein. Länsimainen populaarimusiikki tosin on useimmilla osana kokemusmaailmaa, esimerkiksi komppien opiskelu on usein helppo liittää jo valmiiksi tuttuihin sävelmiin. Toki uusiakin musiikin tyylejä ja kappaleita tulee esiin opintojakson aikana. Kokemuksellisessa oppimisessa on ensin läsnä oppijan omakohtainen kokemus, ja tämän jälkeen tapahtuman kriittinen pohdiskelu ja havainnointi eli reflektointi. Kokemus pohditaan ja järjeistetään teoreettiseen pohjaan nojaten. Soiton opettamisessa tätä voidaan käyttää paljon. Ensin kuunnellaan tai soitetaan jokin asia, ja sen jälkeen tutkitaan ilmiötä musiikin teorian näkökulmasta, eli mistä ilmiössä on kyse ja miten sen voisi liittää muihinkin yhteyksiin. Tästä annan esimerkkejä myöhemmin kun perehdyn kurssisuunnitelmaan yksityiskohtaisemmin.

3 OPPIMISKÄSITYKSET ARVIOINNIN SUUNTAAJANA

Arviointi kytketään osaksi oppimista ja huomiota kiinnitetään loppusuorituksen sijaan enemmän oppimisprosessiin. Vapaan säestyksen kurssin suoritus koostuu pianoesiintymisistä (joulumatinea, bluesmatinea sekä kevätmatinea) sekä toukokuussa pidettävästä komppi/sointutentistä. Arviointiin vaikuttaa koko vuoden työ, ei pelkästään yksittäiset suoritukset. Suoritusten hajautuksen tarkoituksena on tukea kokonaisvaltaisempaa opiskelutapaa, eikä olla pelkästään tenttikeskeinen. Kun opiskelija tiedostaa, mihin arvioinnissa kiinnitetään huomiota, vaikuttaa se hänen opiskelutapoihinsa.

Myös oppijan metakognitiivisia taitoja kehitetään ja häneltä edellytetään oman oppimisen arviointia. Metakognitiiviset taidot nousevat esiin sekä konstruktivistisen että

kognitiivisen oppimisteorian yhteydessä. Taidoilla tarkoitetaan kykyä tulla tietoisiksi omasta tiedonkäsittely- ja oppimisprosessista (Sava 1993, 25.) Tietoisuus ”oppimisen oppimisesta” parantaa oppimistuloksia. Tämä pätee myös opettajaan, jonka on hyvä arvioida omaa opettamistaan ja pyrkiä kehittämään opettajuuttaan jatkuvasti.

Vapaan säestyksen kurssin lopussa opiskelija arvioi oppimistaan kirjallisesti, ja antaa palautetta opintojaksosta.

Lopuksi opiskelija saa opintojaksosta arvosanan 1-5.

4 OPETUKSEN ”PUNAINEN LANKA”

Edellä kuvasin lyhyesti oppimisteorioita, joiden olemassaolon pyrin opetuksessani tiedostamaan. Jotta tämä onnistuu, minulla on opettajana oltava ensimmäisestä oppitunnista lähtien selvillä suuri kokonaisuus, jota lähdän opiskelijoiden kanssa työstämään. Opiskelijoiden lähtötaso tulee esiin yleensä parin ensimmäisen tunnin aikana, ja jos saman ryhmän jäsenien taso on kovin erilainen, vaihdan ryhmien kokoonpanoa. Oppimisen kannalta on parasta, että taso on suurin piirtein samanlainen, sillä muussa tapauksessa ryhmässä mennään vääjäämättä heikomman ehdoilla.

Opettajana pyrin tukemaan opiskelijan kehittymistä konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisesti oppimisensa itseohjautuvaksi oppijaksi ja opettamaan sellaisia strategioita, joita voi soveltaa mahdollisimman monissa yhteyksissä. Aina jos opetan jonkin irralliselta vaikuttavan asian, koetan liittää sen johonkin suurempaan kokonaisuuteen tai ainakin antaa esimerkin tilanteesta, mihin asiaa voi soveltaa. Pyrin etsimään ja osoittamaan yhteyksiä uusien ja aiemmin opittujen asioiden välillä, jotta tiedon assimilointia tapahtuisi mahdollisimman paljon. Tämä vaatii opettajalta kykyä luovaan ajatteluun ja vahvaa substanssiosaamista, jotta asioiden luontevaa yhdistelyä tapahtuu oppimistilanteiden aikana välittömästi. Kannustan opiskelijoita etsimään yhteyksiä eri asioiden väliltä myös itse.

Opiskeluaikainen pianonsoiton- ja pedagogiikan opettajani German Danileiko antoi kultaisen neuvon, josta minulle on ollut hyötyä omassa opettajuudessa: ”Opetä aina suuria kokonaisuuksia, älä koskaan pelkkiä yksittäisiä asioita”. Käänteisesti ajatuksen voi

muotoilla niin, että yksityiskohdat ovat aina osa kokonaisuutta. Opettajan tulee pitää mielessään tämä kokonaisuus, jotta hän pystyy opettamaan johdonmukaisesti ja edesauttamaan hyviä oppimistuloksia.

Tavoitteena on, että kevääseen mennessä olen tehnyt itseni mahdollisimman tarpeettomaksi ja onnistunut antamaan opiskelijoille valmiudet toimia itsenäisesti ainakin vapaan säestyksen perusasioiden parissa. Toivon mukaan heillä säilyy into hakeutua jatko-opintoihin ja kehittää taitojaan hyvän pohjan varassa.

5 VALTAKUNNALLINEN SUOSITUS OPINTOJAKSOLLE

Seuraavassa valtakunnalliset suositukset Vapaa Säestys D opintojakson minimisisällöksi ammattikorkeakouluissa:

5.1 Vapaa säestys opettajat ry

Sisältö

- kolmi- ja nelisointuharmonia
- sointujen hallinta
- sointumerkit
- tyypilliset sointukulut (esim. I(III)-VI-II-V ja kvinttikierro)
- soinnuttaminen: perustehot, korvaavuudet, välidominantti
- säestystyyleihin tutustuminen
- vaihtobassolliset tyylit
- beat
- tango
- shuffle/fox-trot (kolmimuunteisuus)
- latinalais-amerikkalaisia tyylejä (esim. beguine, bossa nova)
- Lisäksi oman erikoisalueen tyylit
- bluesiin tutustuminen

- melodian ja säestyksen yhdistäminen
- improvisointiin tutustuminen
- korvakuulosoitto (esim. Maamme, Suvivirsi)

SUORITUS: Vapaa säestys D

- ohjelmisto (yht. 20, joista 10 kpl valmistellaan tenttiin). Tyylejä monipuolisesti.

Laulamisen yhdistäminen tehtäviin voidaan soveltaa alakohtaisesti.

- säestystehtävä (sointumerkeistä)
- soinnutustehtävä
- sointukiertoja: kvinttikierto, blues

Arviointi i/a

Lisäksi ohjelmisto koulutusohjelman ja suuntautumisen mukaan.

5.2 Vapaa säestys D Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vapaa säestys opintojakso kuuluu siis kaikille ammattiopiskelijoille. Kontaktitunti (45 minuuttia) on kerran viikossa ja opetusta annetaan koko lukuvuoden ajan eli 32 viikkoa. Opintojakson sisältö on melko lähellä yhdistyksen suositusta. Painotusta on vielä enemmän blues-improvisoinnissa ja soolopianismissa (melodia ja sointusatsi). Soinnutus sisällytetään jakson opetussuunnitelmaan.

Kompeja käydään läpi enemmän kuin yhdistyksen suosituksissa on listattu. Tässä annetaan pidemmällä oleville opiskelijoille mahdollisuus oppia erilaisia säestystyylejä monipuolisesti, mutta ei aseteta vaatimustasoa mahdottomaksi niille opiskelijoille, joille säestykset tuottavat enemmän vaikeuksia.

Kompeista saa opiskelija valita minimissään 8, jotka hän valmistelee kevään tenttiin.

Esiintymisiä on matineassa kolme kertaa vuoden sisällä (jouluna, helmikuussa bluesmatinea ja toukokuussa soolobiisi/haastava säestys).

Lähes kaikkien kanssa käydään läpi laajempia kuin nelisointuja ja niitä käytetään säestyksissä sekä soolokappaleissa. Opiskelijan tason mukaan voidaan sointujen laajentamista käyttää monipuolisesti, tai pysytellä nelisointuharmoniassa. Kurssin aikana tunneilla soitetaan mahdollisimman paljon sointuharjoituksia, missä soitetaan kirjoitettu melodia ylimpänä ja soinnun käänнос melodian alapuolella. Tällainen sointuprimavista soitetaan myös toukokuun tentissä. Harjoitukset ovat hyödyllisiä, sillä ne vahvistavat tärkeää vapaan säestyksen työvälinettä eli sointukäännösten hallintaa, joita tulee vastaan kappaleissa missä yhdistetään melodia ja säestys.

Improvisointi on mukana työtapana koko ajan erilaisissa sointukierroissa ja kompeissa. Blues-tyyliseen improvisointiin ja sointukiertoon paneudutaan syvällisemmin ja siihen käytetään aikaa muutamia viikkoja.

Opintojakson suoritus on hajautettu osasuorituksiin, jotka tapahtuvat matineoiden muodossa. Näin ollen tenttiin ei valmistella kymmentä kappaletta, vaan niitä harjoitellaan vuoden aikana ja opiskelija voi keskittyä yhteen kappaleeseen kerrallaan. Lukuvuoden lopussa opiskelijalla tulee olla esittää vähintään kymmenen kappaleen ohjelmistoluettelo niistä kappaleista, joita vuoden mittaan on harjoiteltu. Ne koostuvat sekä säestyksistä että soolokappaleista. Useimmilla opiskelijoilla ohjelmistoa kertyy lopulta reilusti enemmän kuin kymmenen kappaletta.

Kappaleet, jotka esitetään matineassa, hiotaan loppuun asti ja ne ovat opiskelijalle mahdollisimman haastavia hänen tasoonsa nähden.

6 ORIENTOITUMISTA OPINTOJAKSOON

6.1 Opiskelijoiden lähtötaso

Kun tapaan opiskelijat ensimmäistä kertaa, keskustelemme heidän aikaisemmista opinnoistaan sekä vapaan säestyksen että musiikin parissa yleensä. Kyselen heidän

odotuksistaan opintojaksosta ja pyydän heitä arvioimaan omaa senhetkistä tasoaan. Sekä opiskelijan että opettajan on hyvä tunnistaa osaamisen taso mahdollisimman hyvin heti alussa. Tämä vahvistaa opiskelijan metakognitiivisia taitoja ja antaa opettajalle tärkeää taustatietoa opiskelijasta. Oman tason ymmärtäminen suhteessa vaadittavaan osaamiseen antaa suuntaa opiskelulle.

6.2 Mitä aiotaan opiskella

Käymme yhdessä läpi opintojakson sisällön, jotta opiskelijat tietävät, kuinka laajasta paketista on kyse. Opiskelun suunnittelu ja tavoitteiden asettelu opintojakson alussa ovat osa metakognitiivisia taitoja. Alkuvaiheessa tehdään siis suunnitelma ja asetetaan tavoitteet, loppuvaiheessa arvioidaan, kuinka siinä onnistuttiin ja mitä opittiin. Vuoden aikana tehdään tilannekatsauksia ja arvioidaan oppimisprosessin etenemistä.

Mahdollisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja niistä keskusteleminen on tärkeää, mikäli vaikeuksia ilmenee. Ongelmien ilmetessä pohdin opiskelijoiden kanssa yhdessä, olisiko opiskelu- tai opetusstrategioissa parantamisen varaa vai löytyykö vaikeuksien syy jostakin muualta. Opiskelijoiden metakognitiiviset valmiudet eroavat suuresti toisistaan ja olen huomannut, että heikot metakognitiiviset taidot tekevät opiskelijan passiiviseksi ja opettajasta riippuvaiseksi. Tällaista opiskelijaa tulee kannustaa aktiivisuuteen ja etsiä hänen voimavarojaan, joiden avulla hän pystyy lisäämään itsenäistä työskentelyä ja harjoittelua.

6.3 Mitä arvioidaan

Myös tentin/suoritusten sisältö selvitetään heti alussa, jotta opiskelijat tietävät mitä tullaan arvioimaan ja mitkä ovat arviointikriteerit. Pyrin opiskelu- ja oppimisprosessin arviointia painottamaan lähestymistapaan, enkä pelkästään lopputuotosten arviointiin niitä kuitenkaan aliarvioimatta. Opetuksen pyrin suuntaamaan siihen mitä arvioidaan, ja lopuksi arvioinnin siihen, mitä on opetettu (Anttila 2004, 112.) Arviointiin liittyviä asioita käsittelen lisää kehittämishankkeeni lopussa.

6.4 Erilaisia oppijoita

Opiskelijoiden kirjo on laaja jo sillä perusteella että heidän pääinstrumenttinsa voi olla mikä vaan. Joukossa on klassisia pianisteja, huilisteja, viulisteja, sellistejä, laulajia, kitaristeja ja harmonikan soittajia. Pop/jazz-linjan opiskelijoiden pääaine on kitara, basso, rummut, piano, laulu tai harmonikka. Pääaineiset pop/jazz-pianistit eivät yleensä osallistu vapaa säestys 1 opintojaksolle, vaan tekevät suorituksen tasokokeena, mikäli heidän vapaan säestyksen taitonsa siihen riittävät.

Monet ovat opiskelleet vapaata säestystä jo musiikkiopistossa, ja tämä on aina hyvä pohja aloittaa opintojakso ammattikorkeakoulussa. Musiikkiopistoille on olemassa vaatimukset (SMOL 2005) vapaan säestyksen peruskurssien suorittamiselle, mutta ne eivät vastaa vaikeustasoltaan ammattikorkeakoulun opintojaksoa eikä niitä näin ollen hyväksytä korvaavuutena. Kuitenkin on hienoa, että nykyään monissa musiikkiopistoissa voi vapaata säestystä opiskella sivuaineena ja jopa pääaineena.

6.5 Kevyt ja klassinen linja

Vapaan säestyksen taidoista on hyötyä myös klassisen musiikin opiskelussa. Monet opiskelijat löytävät tiettyä rentoutta myös klassisen musiikin soittamiseen kevyen musiikin kautta. Komppien harjoittelu kehittää mm. rytmitajua, ja sointujen oppiminen harmonian tajua. Edellä mainitut taidot ovat tärkeitä missä tahansa tyylissä riippumatta siitä, soitetaanko kevyttä vai klassista. Mielestäni kevyen ja klassisen musiikin erojen painottaminen ei ole tarkoituksenmukaista vaan järkevämpää olisi pikemminkin kiinnittää huomiota musiikin eri tyylisuuntien ilmiöiden yhteneväisyyksiin. Eri musiikkityyleistä on löydettävissä paljon yhtäläisyyksiä, jotka tukevat toisiaan ja avarakatseisuus kaikenlaiseen musiikkiin kehittää muusikkoutta ja musiikin rakenteiden ymmärtämistä kokonaisvaltaisesti.

7 MOTIVAATIOSTA

Ensimmäinen tapaaminen opiskelijoiden kanssa on tärkeä monesta syystä. Se antaa suunnan siihen, mitä on vuoden mittaan tulossa, ja miten opiskelija suhtautuu opiskeltavaan asiaan. Tästä syystä en anna monistepinoa teoria-asioita purtavaksi (vaikka ammattiopiskelijat varmaankin siihenkin pystyisivät) vaan koetan aloittaa siten, että opiskelijoiden innostus ainetta kohtaan heräisi mahdollisimman hyvin. Sisäsyntyisen motivaation herääminen opittavaa asiaa kohtaan on parasta maaperää oppimiselle. Yksi oppimisen edellytyksistä on opiskelijan riittävä motivaatio, jotta hän sitoutuu tavoitteelliseen opiskeluun. Pysin motivoimaan myös ne opiskelijat, joiden ennakoasenne kevyen musiikin oppimiselle ei ole lähtökohtaisesti myönteinen. Motivaatiota lisää, jos opiskelija kokee, että opeteltavasta asiasta on hänelle hyötyä muunkin kuin kurssisuoritusmerkinnän vuoksi. Instrumenttiopettajan ja muusikon työssä vapaan säestyksen taidot ovat tärkeitä jo siitä syystä, että musiikkiopistojen tutkintorakenteen uudistuksen myötä nykyään myös klassisilta opettajilta vaaditaan kevyen musiikin perustaitoja. Jos ajatus työelämästä tuntuu opiskelijalle vielä kaukaiselta, voi motivaatio opiskeluun löytyä lähempääkin, eli itse asiasta mitä ollaan opiskelemassa. Näin ollen taitojen oppiminen ei olekaan välinearvo vaan itseisarvo. Ihminen motivoituu, jos hän arvostaa odottamiaan tuotoksia ja kokee ne itselleen mahdollisiksi saavuttaa (Anttila 2004, 50). Opettajan tulee pystyä opetuksessaan antamaan opiskelijoille onnistumisen elämyksiä, jotka vaikuttavat motivaatioon vahvistavasti. Tämä tapahtuu sopivan tasoisilla tehtävillä ja harjoituksilla opiskelijan tasoon nähden. Jos asiat tuntuvat heti alussa ylivoimaisilta oppia mielekkäällä työmäärällä, ei opiskelija motivoitu optimaalisesti niiden opiskeluun. Lukuisat tutkimukset osoittavat, että selkeät, sopivan haasteelliset tavoitteet lisäävät opiskelumotivaatiota (Tuovila 2003, 238).

Annan tilaa avoimelle keskustelulle, jotta heti alusta alkaen ilmapiiri opiskelulle on suotuisan myönteinen ja välitön. Opetusteoreettiset mallit pätevät vain myönteisessä oppimisilmapiirissä, joten se on lähtökohta oppimiselle. Se, että opiskelijalla on lämmin ja avoin kontaktisuhde opettajaan edistää opiskelijan myönteistä asennetta opiskeltavaa

ainetta ja koko oppilaitosta kohtaan. Hyvän opetusilmapiirin luominen edellyttää opettajalta positiivista samastumista työhönsä ja hyvää työmotivaatiota. Tunneilla viihtyminen ei toki ole pääasia, vaan tunneille tullaan oppimaan.

Painotan opiskelijoiden oman panoksen merkitystä, sillä soiton oppimisessa on henkilökohtaisella harjoittelulla suuri merkitys, jota ilman edistymistä ei voi tapahtua. Keskustelemme myös ryhmän voimavarojen hyväksikäytöstä, eli miten voimme parhaiten hyödyntää pareittain tai kolmen hengen ryhmässä opiskelua.

Kirjallinen itsearviointi tässä vaiheessa olisi hyvä, ja siihen voisi sitten kurssin edetessä kirjoittaa oppimiskokemuksiaan. Keväällä on joka tapauksessa edessä itsearviointia, jossa opiskelija pohtii oman osaamisensa kehittymistä, opiskelutapojaan sekä opintojakson sisältöä ylipäänsä.

8 OPINTOJAKSON SISÄLTÖSUUNNITELMA

8.1 Perustehoista aloittaminen

Kokemuksellisen oppimisen mallin mukaisesti aloitan helposta sointukierrosta, joka on varmasti kaikille opiskelijoille tuttu kuulokuvan perusteella. Sointujen perusteet I-IV-V7 ovat keskeiset vapaan säestyksen opiskelun aloittamisessa. Soitan malliksi jonkin tutun kappaleen, missä nämä perusteet esiintyvät, ja sen jälkeen analysoimme, mistä kappaleen soinnuissa oli kyse. Kappaleita on helppo soittaa heti eri sävellajeista kun soinnut mieltää sointuasteina ja ymmärtää että soinnut muodostuvat sävellajin asteikon etumerkkien mukaisesti. Samalla tutustumme sointumerkkeihin. Viidennen asteen soinnussa (dominantti) on huomioitava, että se on yleensä väritetympi kuin muut sointuasteet. Eli jos muut soinnut ovat kolmisointuja, käytetään viidennellä asteella nelisointua (pieni septimi lisättynä kolmisointuun). Jos kolmisointujen käyttö on opiskelijalla hallinnassa, voimme siirtyä suoraan nelisointuihin jo perusteiden yhteydessä.

Opiskelija konstruoi tietoa aktiivisesti itse samalla, kun tutustuu opiskeltavaan materiaaliin. Opiskelijan tulisi sisäistää perusteet todella hyvin ennen kuin kannatta

mennä eteenpäin ja monipuolistaa sointumaailmaa. Perustukset tulee olla kunnossa ennen kuin niiden päälle rakennetaan uutta. Yleensä tämä ei kestä kauaa, sillä useimmille perustehojen käyttö on melko tuttua jo ennestään.

Perustehoihin liitetään mahdollisimman pian jokin komppi kappaleen mukaan, jotta heti alusta alkaen syntyy käyttökelpoinen säestys ja opiskelijalle tulee ahaa-elämys. Ensimmäiseksi kompiksi sopii hyvin vaikkapa valssi tai balladi, jotka ovat rytmisesti melko helppoja. Valssin yhteydessä tulee ensimmäisen kerran esiin vaihtobasson idea ja yksinkertaiset bassokuljetukset soinnulta seuraavalle.

Komppien opiskelun aloittamisessa on tärkeää kertoa komppauksen luonteesta ylipäänsä. Pianolla ilmennetään oikeastaan bändiä, joten käsillä on eri roolit. Vasen käsi ilmentää bassoa ja bassorumpua (soitetaan rytmikkäästi ja tukevasti) ja oikealla kädellä luodaan harmonia pehmeämmin ja voidaan varioida rytmiä vapaammin kompista riippuen. Koska oikealla kädellä säestetään useimmiten samasta oktaavialasta, kuin missä laulu/soittomelodia kulkee, tulee se soittaa pehmeästi, jotta se ei häiritse laulun/soiton linjaa. Ne opiskelijat, joiden pääinstrumentti on jokin muu kuin piano, joutuvat luonnollisesti tekemään enemmän töitä pianonsoiton teknisten asioiden kanssa kuin pääaineiset pianistit. Pianonsoitossa on haasteellista tuottaa käsillä eri rytmiä samanaikaisesti pitäen ne kuitenkin yhteistyössä keskenään. Useimmilla muilla instrumenteilla rytmejä tuotetaan molemmilla käsillä samanaikaisesti.

Toisen opiskelijan soittaessa säestystä (tai pelkästään sointuja ilman säestystä), voi toinen ryhmässä oleva opiskelija laulaa tai soittaa kappaleen melodiaa. Näin yhteismusisointi on osana oppimista alusta alkaen, sillä onhan vapaan säestämisen olemus nimenomaan jonkun säestämistä, eikä vaan kompin soittamista ilman säestettävää.

Koska improvisointi on olennainen osa kevyen musiikin luonnetta, otetaan se mukaan myös alusta alkaen. Perustehoilla kulkeviin sointuihin on helppo improvisoida melodiaa sävellajin asteikon sävelillä, sillä soinnut muodostuvat asteikon sävelistä. Improvisointi antaa jälleen opiskelijalle oivalluksen: tähän ei olekaan niin vaikeaa ja improvisointia

ei kannata pelätä. Etenkin klassisen musiikin opiskelijoille jo sana improvisointi aiheuttaa vahvoja pelon sekaisia ennakkoluuloja, jotka ovat havaintojeni mukaan kuitenkin voitettavissa turvallisessa oppimistilanteessa. Tässä vaiheessa improvisointi on hyvin vapaata, jotta ajatus voi keskittyä oikeiden sävelien käyttöön. Vasta sen jälkeen kiinnitän huomiota rytmiiikkaan ja sävelmotiivien hengittävyteen jne. Toki opiskelijan lähtötaso otetaan huomioon ja opetus suhteutetaan siihen, jotta opiskelijan kehittyminen olisi optimaalista hänen kannaltaan.

Perustehojen, helppojen säestysten ja improvisoinnin parissa kuluu helposti pari- kolme ensimmäistä kontaktituntia. Kappaleiden yhteydessä tutustutaan myös reaalisointuihin ja niiden merkintätapoihin.

On olemassa paljon kappaleita, joissa esiintyy kyseinen sointukierto. Kierro voi esiintyä sekä duurissa että mollissa. Opiskelijalle entuudestaan tuttuja perustehoilla kulkevia kappaleita löytyy varmasti paljon, vaikka hän ei ehkä ole aiemmin tiedostanut että kappaleet perustuvat juuri näihin sointutapoihin. Kappalelistat ovat internetistä sivulta vapaasaestys.net yhdistyksen jäsenille tarkoitetusta ohjelmistopankista. Liitteessä 1 on esimerkkikappaleita duurissa perustehoista I-IV-V, ja liitteessä 2 esimerkkikappaleita mollin perustehoilla I-IV-V.

8.2 Lisää perustehoja

Seuraavaksi tutustutaan sointukiertoon I-VI-II-V7 joka on myös tyypillinen kadenssi. Sointukiertoa harjoitellaan jo tutuilla kompeilla ja soitetaan eri sävellajeista. Improvisointia jatketaan myös. Hyvä esimerkkikappale tähän sointukiertoon on mm. Blue Moon. Uusi komppi joka seuraa luontevasti aiemmin opittua on kolmimuunteinen balladi ts. shuffle tai triolikomppi. Tällä kompilla voi säestää juuri Blue Moon- kappaletta tai mitä vaan kappaletta, joka on tahtilajiltaan 6/8 tai 12/8. Tässä kohtaa selitän opiskelijoille kolmimuunteisen rytmin periaatteen ja sitä harjoitellaan. Myös basson kuljetusta harjoitellaan. Kolmimuunteisuutta tullaan käsittelemään useissa eri yhteyksissä vuoden mittaan.

I-VI-II-V- kierrossa on soinnut löytyvät purkaussäätöjen mukaisesti helposti läheltä toisiaan siten, että suuria hyppyjä oikealla kädellä ei tule. Uutta sointukiertoa kokeillaan myös aiemmin opituilla kompeilla, ja nelisointuja käyttäen. Jälleen opiskelija soveltaa aiemmin oppimaansa uudessa kontekstissa ja taitojen syväsuuntautunut oppiminen vahvistuu.

Triolikompin yhteydessä voidaan harjoitella mitä tahansa kappaletta, mihin säestyskuvio sopii. Tällaisia kappaleita ovat mm. Kun Hämärtää, End of the World, Everybody Loves Somebody, Hopeinen Kuu, Sinun Omasi, You Don't Have To Say You Love Me, ja lukemattomat muut kappaleet. Annan opiskelijoille aina mahdollisuuden valita itse harjoiteltavat kappaleet ja tarvittaessa annan vinkkejä ja soittonäytteitä olemassa olevista kappaleista.

Sointuasteiden ohella kulkee mukana koko ajan reaalisointumerkkien käyttö, joten ne kertautuvat jatkuvasti eri kappaleiden myötä. Sointuasteiden analysointi on kuitenkin hyvä tapa hahmottaa musiikin harmonioiden loogisuutta. Erityisesti niille opiskelijoille, joiden pääinstrumentti on jokin muu kuin harmoniasoitin (eli kaikki muut paitsi pianistit, kitaristit ja hanuristit) on musiikin harmonian taju yleensä vähemmän kehittynyttä. Klassisen teorian opinnoissa soinnuista toki puhutaan, ja teoriapohjaa on vapaan säestyksen harjoittelun yhteydessä hyvä soveltaa tietoisesti käytäntöön.

Liitteessä 3 on listaa kappaleista joissa esiintyy em. sointujen asteita (mukana myös jo tuttu IV aste).

8.3 Kvinttikierto

Diatoninen kvinttikierto (sävellajin etumerkkien mukaisesti muodostuva) on myös erittäin tyypillinen sointukulku kevyessä musiikissa. Monien iskelmien B-osat menevät kyseisellä kierrolla ja on paljon kappaleita jotka perustuvat kvinttikiertoon kokonaan. Kierto saattaa esiintyä kappaleissa myös osittain.

Kvinttikierro mollissa on yleisempi kuin duurissa, vaikka molempia käytetään. On olemassa myös muunlaisia kvinttikierroja (kuten dominanttikvinttikierro), mutta tässä vaiheessa opintojaksoa otan käsittelyyn juuri diatonisen kierron.

Kun opiskelija hahmottaa sävellajin etumerkinnän, on sointujen löytäminen melko helppoa. Kun lähdetään liikkeelle nelisoinnun perusmuodosta, löytyy seuraava sointu siirtämällä basson sävel kvinttiä alemmas, ja liikuttamalla septimiä ja kvinttiä oikeassa kädessä alaspäin. Elävöitän tätä mielikuvalla ”hämähäkkitekniikka” sillä sormet ovat ikään kuin hämähäkin jalkoja joista aina kaksi jalkaa kerrallaan liikkuu ja kaksi jää paikoilleen. Mielikuva on auttanut opiskelijoita tajuamaan jutun juonen aika nopeasti ja jälleen on syntynyt oivalluksen hetkiä.

Kvinttikierrossa tulee esiin sävellajin kaikki sointuasteet ja kun käytetään nelisointuja, on mukana erilaisia sointutyyppejä monipuolisesti (molliseiskat, mai-seiskat, puolidimi ja dominantti). Myös erilaiset molliasteikot otetaan tässä yhteydessä huomioon. Diatoninen kvinttikierro mukaillee luonnollisen molliasteikon säveliä, paitsi viidennen asteen dominanttisoinnilla jolloin johtosävel tulee soinnun terssiksi harmonisesta molliasteikosta (esimerkiksi e-mollissa viides aste on H7 jossa esiintyy korotettu d-sävel harmonisesta e-molliasteikosta).

Kvinttikierro kolme viimeistä sointua muodostavat kadenssin II-V-I joka niin ikään on erittäin tyypillinen kevyessä musiikissa. ”Kakkosvitosia” esiintyy kappaleissa usein myös niin että purkausta ensimmäiselle asteelle eli toonikalle ei tapahdu lainkaan.

Liitteessä 4 on esimerkkejä kappaleista, joissa esiintyy kvinttikierroa.

8.3.1 Discokomppi

Kun soinnut alkavat löytyä suhteellisen vaivattomasti, on aika yhdistää kiertoon uusi komppi. Esimerkiksi discokomppi on luonteva ottaa tässä vaiheessa, sillä mm. tuttu Gloria Gaynorin aikoinaan levyttämä discokappale ”I Will Survive” perustuu diatoniseen kvinttikierroon mollissa. Rytmisesti komppi on melko haastava ja sitä harjoitellaan

pareittain niin, että toinen soittaa oikeaa ja toinen vasenta kättä. Tämä harjoittelutyö on hyödyllinen muitakin kompeja opetellessa. Näin opiskelija saa keskittyä yhteen asiaan kerrallaan, ja harjoittelee samalla yhteisessä ”taimissa” pysymistä toisen soittajan kanssa. Jos ryhmässä on kolme jäsentä, voi kolmas opiskelija soittaa tutun kappaleen teemaa korvakuulolta tai improvisoida sointukierron päälle sävellajin asteikon säveliä käyttäen. Yhdessä harjoittelu on hauskaa ja kehittäväää ja siinä hyödynnetään ryhmän voimavaroja tehokkaasti.

8.3.2 Fox/Swing

Toinen kvinttikiertoon sovellettava komppi on foxi/swing-tyyppinen säestys. Esimerkiksi kappaleet ”Autumn Leaves” ja ”All the Things You Are” perustuvat diatoniseen kvinttikiertoon. Kappaleissa tulee esiin myös II-V-I- kadensseja sekä duurissa että mollissa. Ruotsalaisessa vapaan säestyksen oppikirjassa Bruksklaver 2 on sopivan haastavia tehtäviä, missä kappaleiden reaalisointuja ei ole annettu valmiiksi vaan ne pitää päätellä itse sointuasteiden tai kvinttikierron perusteella.

Foxissa harjoitellaan jälleen kolmimuunteisen rytmien tuottamista. Kolmimuunteisuus on tuttu aiemmin opetellusta triolisäestyksestä, mutta foxissa tempo on nopeampi ja kompin rytmitys muutenkin haasteellisempi.

Basso soittaa puolinuotteja ja oikea käsi rytmittää soinnuilla. Basso harjoitellaan myös walking bass-tyylillä, eli neljäsosanuotein kulkevalla bassolinjalla, jota käytetään usein silloin kun solisti soittaa tai laulaa improvisoitua sooloa. Walking bass vaatii aikaa ja harjoittelua melko paljon, jotta opiskelija oppii keksimään bassokuljetuksia jotka vievät loogisesti soinnulta toiselle. Liikkeelle lähdetään kolmisoinnun sävelillä liikkuvasta bassolinjasta ja tavoitteena on pystyä soittamaan myös asteikon säveliä sekä ylä- ja alajohtosäveliä hyödyntävää bassolinjaa. Kvinttikierto on rakenteeltaan hyvin looginen, ja siinä pystyy käyttämään bassolinjaa joka menee vuorotellen ylös- ja alaspäin asteikon säveliä käyttäen. Bassokuvioiden ja kolmimuunteisen rytmien harjoittelu jo tässä

vaiheessa opintojaksoa antaa hyvän pohjan tulevalle blueskierron komppauksen opettelulle.

Fox/swing-kappaleet kuulostavat tyylinmukaisemmilta, jos niissä käyttää laajennettuja sointuja. Jos opiskelijan pohjatiedot ja osaaminen on riittävää, käyn läpi sointujen laajennuksia ja niitä sovelletaan käytäntöön. Opiskelijat suhtautuvat sointujen laajentamiseen joko suurta kiinnostusta osoittaen, tai sitten niitä peläten. Jos opiskelijalla on vaikeuksia nelisointujenkin kanssa, jätetään sointulaajennukset vielä odottamaan.

8.3.3 Kvinttikierron soveltamista

Diatonista kvinttikiertoa harjoitellaan myös duurissa ja tässä yhteydessä voidaan kerrata tuttu balladikomppi ja säestää vaikkapa kappale ”Viivy vielä hetki” joka menee duurin kvinttikierrolla. Toinen hyvä harjoituskappale on valssi ”Muistatko syyskuun”, jonka a-osassa esiintyy jo aiemmin tutuksi tullut I-VI-II-V-soinukierto ja b-osassa kvinttikierto. Oiva esimerkkikappale, jossa tulee kerrattua monta aiemmin opittua asiaa nyt uudessa kontekstissa.

Kaikkien edellä mainittujen komppien ja kvinttikierron yhteydessä sekä korvakuulosoitto että improvisointi ovat työtapoina. Kun toinen ryhmän jäsen harjoittelee komppia tai sointuja, tuottaa toinen ryhmän jäsen melodiaa joko korvakuulolta tai improvisoiden. Tämä voi tapahtua myös opiskelija pääinstrumentilla, jolloin voitettavana ei ole pianoteknisiä ongelmia, jotka saattavat useissa tapauksissa olla esteenä improvisoinnille.

8.4 Soinnutus

Valmiin melodian soinnutus on yksi vapaan säestyksen perusasioista. Sointujen itse tuottaminen kehittää sointusuhteiden hahmottamista ja on opiskelijalle hyödyllistä taitojen vahvistamista tavallaan käänteisesti. Sointusuhteiden analysoinnin sijaan soinnut keksitään itse ja on olemassa monia erilaisia ratkaisuja soinnuttaa sama melodia.

Soinnutusta on hyödyllistä opettaa isommalle ryhmälle samanaikaisesti, sillä asia on aluksi teoriapainotteista. Kontaktitunneilla on harjoiteltu sointujen perustehoja ja erilaisia kadensseja, sekä kvinttikierro. Seuraavaksi on aika valjastaa nämä taidot soinnutuksen käyttöön.

Aluksi tehtävinä on soinnuttaa melodioita perustehoilla I-IV-V ja sen jälkeen käyttää korvaavia tehoja ja soveltaa kvinttikierroa tai osia siitä. VäliDominanttien käyttöön tutustutaan myös. Aion toteuttaa soinnutuksen kahtena ryhmäluentona jonka jälkeen opiskelijat voivat lähettää tehtävät sähköisessä muodossa tarkistettaviksi ja kommentoitaviksi. Käytössä on Finale-nuotinnusohjelma.

Kontaktitunnilla opiskelijat soittavat valmistamansa tehtävät pianolla. Soinnutusjakso on siten suoritettu hyväksytysti ilman erillistä arvosanaa.

8.5 Joulumatinea lähestyy

Syyslukukauden lopussa järjestetään ensimmäinen esiintymistilanne, joka on monille opiskelijoille debyyttiesiintyminen pianolla. Esiintymistä varten harjoitellaan vapaavalintainen säestys tai soolopianokappale opiskelijan tason mukaan siten, että kappaleessa on jokaiselle sopivasti haastetta. Useimmat soittavat joululaulun, mutta kappale voi olla muutakin kun joululaulu. Matinea on havaittu hyväksi kannustimeksi harjoitella kappale viimeistellysti loppuun asti. Opiskelijat ovat kokeneet matinean ja siihen valmistautumisen hyödylliseksi oppimistilanteeksi ja mukavaksi yhteiseksi tapahtumaksi. Esiintyminen on oppimisen kannalta tärkeää, sillä yksi esiintyminen opettaa enemmän kuin monta kontaktituntia. Esiintyminen on myös oppimista itsestään ja monesti pelkojenkin voittamista, sillä monet opiskelijat jännittävät esiintymistä.

Keskustelen opiskelijoiden kanssa esiintymisen herättämistä tunteista ja ajatuksista, ja työstän heidän kanssaan mahdollisia esiintymispelkoja. Muusikon työssä esiintyminen on lähes arkipäivää, sillä onhan musiikki tarkoitettu esitettäväksi. Matineaesitykset eivät aina mene täydellisesti, mutta mokaamisiin suhtaudutaan huumorilla eikä ilmapiiri ole tuomitseva.

Kappaletta käsitellään noin neljällä kontaktitunnilla ja opiskelijan henkilökohtainen harjoittelu on luonnollisesti olennaisessa asemassa.

Esiintymisestä annetaan palautetta ja se on osa opintojakson suoritusta. Esiintymisen herättämistä ajatuksista keskustellaan tunnilla pienryhmän kesken.

8.6 Blues

Bluesiin tutustuminen aloitetaan kevätlukukauden alussa. Aluksi pidän kaikille yhteisen luennon aiheesta, jossa kerron bluesin syntyhistoriasta ja soitan musiikkiesimerkkejä levyiltä. Useimmat opiskelijat ovat kyllä kuulleet bluesia, mutta eivät tiedä paljoakaan kyseisen musiikkityylin taustoista tai 12 tahdin kierrosta, johon blues yleensä perustuu. Toki pop/jazz-linjan opiskelijat ovat soittaneet bluesia omilla instrumenteillaan mutta blues pianolla on heillekin uusi tuttavuus.

Blueskaava on länsimaisen populaarimusiikin eräänlainen selkäranka, siitä kaikki alkoi. Blues kehittyi vuosisadan alussa ja se oli esikuva 50-luvun rockin synnylle. Koska blues on niin keskeisessä osassa kevyen musiikin kehityksessä ja historiassa, käytetään kyseiseen tyyliin tutustumiseen aikaa suhteessa hieman enemmän kuin muihin tyyliin.

12 tahdin sointukierto perustuu sointuasteisiin I-IV-V mutta sillä erotuksella aiemmin opittuihin perusteisiin, että bluesissa kaikki soinnut ovat dominanttiseiskoja. Esimerkiksi C-duurissa soinnut ovat siis C7, F7 ja G7. Dominanttisoinnut antavat paljon mahdollisuuksia sointujen värittämiselle sitten kun opiskelijan pohjataidot siihen riittävät. Opiskelija sulauttaa uutta tietoa olemassa olevaan tietoon, eli kyseessä on kognitiivisen oppimisen mukainen assimilaatio.

Soitan heille kyseisen kierron pianolla ja kerron perusasiat bluesin komppaamisesta (terssi ja septimi oikealla kädellä, kolmen fraasin ajatus kierrossa, oikean käden rytmitys, walking bass). Esiin tulee jälleen kolmimuunteinen rytmi ja bassokuljetukset, joita on

harjoiteltu aikaisemmin foxin ja triolikompin yhteydessä. Oikean käden rytmitys on samanlainen kun foxissa. Foxi ja triolikomppi harjoiteltiin jo aikaisemmin juuri siitä syystä, että ne ovat hyvänä pohjana blueskompin harjoittelun aloittamiselle. Kerralla ei näin ollen tule liikaa uusia asioita omaksuttavaksi vaan aiemmin opittu tukee uutta opittavaa.

Esittelen myös bluesasteikot ja kerron niiden muodostumisperiaatteen pentatonisen asteikon kautta. Pentatoninen- eli viisisävelasteikko on ammattiopiskelijoille yleensä entuudestaan tuttu, mutta se miten siitä saadaan bluesasteikko vain yhden sävelen lisäyksellä aiheuttaa useimmiten positiivisen ahaa-elämyksen. Käsittelen sekä mollibluespentatonisen, että duuribluespentatonisen asteikon.

Soitan myös erilaisia kahden tahdin pituisia blues-lopukkeita ja annan niistä nuottiesimerkit.

Kokemuksellisen oppimisen malli on vahvasti mukana aina silloin, kun opiskelijat viritetään opiskeltavan aiheen tunnelmaan kuunteluesimerkein. Kuuntelukokemuksen jälkeen analysoidaan tarkemmin mistä ilmiössä on teoreettisesti kyse ja vasta sen jälkeen alkaa varsinainen soiton omakohtainen harjoittelu.

Opiskelijat saavat tehtäväkseen harjoitella blueskierron sekä asteikot seuraavalle kontaktitunnille. Yhteinen ryhmätunti säästää aikaa, sillä samoja asioita ei tarvitse selittää jokaiselle pienryhmälle erikseen vaan soiton harjoitteluun voidaan ryhtyä heti.

Toisen opiskelijan soittaessa komppia, harjoittelee toinen bluesasteikkoja ja niiden sävelillä improvisointia kompin päälle. Oppimista tapahtuu yhteistoiminnallisesti. Väärin soittamista ei kannata pelätä, rohkeasti kokeilemalla saavutetaan hyviä tuloksia.

Opettajan rooli on ohjata soittamista oikeaan suuntaan antamalla välitöntä palautetta myös soiton aikana, jolloin toimintaa ei aina tarvitse keskeyttää palautteen antamista varten.

Myös valmiiksi kirjoitettuja sooloja harjoitellaan, jotta opiskelijat saavat näkemystä siihen, millaisia sooloja ylipäänsä voi soittaa. Käyttökelpoisia, helppoja sooloja löytyy mm. ruotsalaisesta Palmquistin ja Nilssonin kirjasta Bruksklaver 2, sekä Tim Richardsin

kirjasta Improvising blues piano. Jurgen Moserin ”Railroad Boogie ” kirjasta Rock Piano 2 on hyväksi havaittu esimerkkikappale bluesista niille opiskelijoille joiden tekniset taidot riittävät kyseisen kappaleen soittamiseen. Teen opiskelijoille oppimateriaalia myös itse.

Improvisoinnissa kiinnitetään huomiota motiivien keksimiseen, fraasien hengittävyYTEEN, intensiteetin kasvamiseen soolon loppua kohden, fraseeraukseen jne.

Opiskelijat säveltävät kaksi kiertoa omaa bluessooloa. Säveltäminen on hyödyllistä koska siinä tulee mietittyä sävelmotiiveja ja fraaseja paljon tarkemmin kuin spontaanin improvisoinnin hetkellä. Improvisointitaitojen kehittämisessä ylipäänsä on tärkeää koota musiikillista sanavarastoa, josta sitten ammentaa materiaalia omiin sooloihin. Vapaa säestys opintojakson sisällä ei jää aikaa transkriptioiden tekemiseen eli soolojen ylöskirjoittamiseen levyltä, mutta siihen järjestetään erillinen valinnainen opintojakso hieman myöhemmässä vaiheessa opintoja. Transkriptioiden tekeminen alkuvaiheessa perusimprovisaation harjoittelussa ei ehkä ole tarkoituksenmukaista muutenkaan, sillä tärkeintä on päästä improvisoinnin alkuun ja löytää ”homman juju”, uskaltaa heittäytyä. Bluestyyllillä improvisointi on oikeastaan helpompaa kun etukäteen luulisi, sillä työvälineinä on valmiit melko yksinkertaiset asteikot joiden säveliä käyttämällä soolo kuulostaa heti bluesilta.

Pidemmällä olevien opiskelijoiden kanssa käydään läpi hieman monimutkaisempi bluessointukierto, bebop-blues. Sointulaajenuksien käyttö esimerkiksi left hand voicing-tyylillä sopii bebop-bluesiin. Myös soolon soittamiseen saa lisähaastetta, kun käytössä on monipuolisempi sointuharmonia. Bluesia voidaan harjoitella myös niin, että opiskelija rytmittää sointuja vasemmalla kädellä ja soittaa sooloa oikealla kädellä. Tällöin toinen opiskelija soittaa walking bass-kuviota toisella pianolla. Tämä on hyvää harjoittelua bändisoittoon, sillä bändissä soittaessa basisti huolehtii bassolinjoista ja pianisti soittaa sointuja ja sooloa.

Bluesjakso huipentuu matineaan, jossa opiskelijat jamittelevat kahdella pianolla pareittain säveltämiään sooloja. Kumpikin soittaa oman soolonsa toisen kompatessa.

Lopuke soitetaan yhdessä. Ryhmäkaverin tuki on tärkeää, ja yhteinen esiintymiseen valmistautuminen vahvistaa yhteismusisoinnin taitoja. Matineaesitys on samalla bluesin suoritus. Esityksistä keskustellaan ja niitä arvioidaan yhdessä seuraavalla kontaktitunnilla. Matineasta antaa palautetta myös oppilaitoksen toinen kevyen musiikin opettaja.

Bluesjakso on ollut opiskelijoille mielekäs ja palautteissaan he ovat arvioineet oppineensa paljon. Suhtautuminen improvisointiin on monilla vapautunut viimeistään tässä vaiheessa vapaa säestys opintojaksoa.

8.7 Humppa

Kevätlukukauden puolella harjoitellaan muutamia uusia komppeja. Aikaa kunkin kompin harjoitteluun pyritään käyttämään vain yksi, korkeintaan kaksi kontaktikertaa per komppi. Opiskelijan itsenäisen harjoittelun varassa on siis se, kuinka nopeasti kompeissa voidaan edetä.

Blues-jakson jälkeen otetaan työn alle kaksijakoinen vaihtobassokomppi eli suomalaisittain humppa. Valssin yhteydessä esiin tullut vaihtobasson idea kerrataan nyt uuden rytmilajin merkeissä. Humpassa käytetään myös bassokuljetuksia joita on viimeksi harjoiteltu blues-kompin yhteydessä. Rytminä humppa on helppo, haaste tulee sointujen nopeasta löytämisestä tempon nopeuden takia, ja bassokuljetusten tyylinmukaisesta käytöstä. Opiskelijat saavat itse valita kappaleen johon komppi harjoitellaan. Kappaleen soinnuista etsitään tuttuja kadensseja ja sointukulkuja, ja sointuja pyritään etsimään aina lähimpinä käänöksinä turhia hyppyjä välttämällä. ”Hämähäkkitekniikkaa” hyödynnetään aina kun seuraava sointu löytyy kvinttiä alemmalla kuin edellinen sointu. Kirjassa Vapaa Säestys ja Improvisointi (Tenni, Varpama, 2004) on hyviä esimerkkejä ja harjoituksia vaihtobassokomppiin.

8.8 Tango, Habanera, Bequine

Tangosta pidän jälleen yhteisen orientaatioluennon. Kerron tangon syntyhistoriasta ja viritän opiskelijat tangon tunnelmaan musiikkiesimerkein. Perehdytän opiskelijoita sekä argentiinalaisen että suomalaisen tangon maailmaan, sillä niissä on paljon eroavaisuuksia ja tangon historiassa on paljon kiinnostavia detaljeja. Keskustelemme ryhmässä opiskelijoiden aikaisemmista tiedoista tangoa koskien.

Demonstroin pianolla erilaisia tapoja kompata tangoa ja esittelen kuinka tangon, habaneran ja bequinen rytmiä voidaan käyttää monipuolisesti samassa kappaleessa. Esimerkki on elävämpi, kun joku laulunopiskelijoista laulaa tangoa, joita säestän. Annan kompeista muutaman tahdin sointukierrolla kulkevat nuottiesimerkit, joiden avulla opiskelijat voivat harjoitella rytmejä. Sointukierrot noudattavat jo tuttuja, perustehoilla liikkuvia kadensseja. Seuraavaksi kontaktikerraksi opiskelijat saavat tehtävikseen harjoitella esimerkkikompeja ja tuoda jonkin tangon, mihin kompeja sovelletaan.

Sekä tangossa, habanerassa että bequinessa on vasemmalla kädellä tärkeää osata hahmottaa kvintin suhde pohjasäveleen, sillä basso liikkuu pitkälti pohjasävelen ja kvintin varassa. Humpassa tämä tuli vastaan edellisen kerran, joten aiemmin opitusta on jälleen hyötyä uuden kompin opettelussa. Habanerassa basso käy soinnun desimillä. pohjasävelen ja kvintin lisäksi.

Eniten ohjausta opiskelijat tarvitsevat sovituksellisiin näkökulmiin, eli miten käyttää eri kompeja tyylinmukaisesti tangon eri osissa, ja miten tehdä säestyksestä elävä. Tangon säestämisessä on mahdollista käyttää vaihtelevia rytmejä, pysäytyksiä ja iskuja ja niihin perehdymme aina kappaleen tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Joillekin opiskelijoille on riittävän haasteellista opetella pelkästään peruskompeja ilman variaatioita, ja soveltaa niitä sellaisenaan tangosävelmään. Tämäkin riittää, tärkeintä on, että opiskelija oppii mahdollisimman paljon aikaisempaan osaamiseensa nähden ja että oppiminen on syväsuuntautunutta. Edistyneempien opiskelijoiden kanssa voidaan perehtyä lisäksi argentiinalaisen tangon säestämiseen, mikä on jo haastavaa ja vaatii luovaa säestyksen soveltamista ja sovittamista. Argentiinalaisten tangobändien levytysten kuuntelusta on paljon hyötyä ja niistä saa ideoita myös pianolla säestämiseen.

Tangoja harjoitellaan tunnilla tuttuun tapaan niin, että toinen opiskelija tuottaa melodian toisen kompatessa. Melodian voi laulaa tai soittaa joko pianolla tai omalla instrumentillaan. Tangoon hienosti sopivia soittimia pianon ohella ovat esimerkiksi harmonikka, viulu ja huilu. Myös oman laulun säestämistä voidaan harjoitella tangon, kuten muidenkin komppien yhteydessä. Tangossakin voi improvisoida melodiaa. Tyylinmukaista on lähinnä muunnella sitä, mutta ei mennä liian kauaksi alkuperäisestä melodiasta.

Bequine on myös itsenäinen, latinalaisamerikkalainen rytmilaji, joka on rumban sukulainen. Sitä käytetään suomalaisten tangojen välisosissa ja siksi opetan sen samanaikaisesti tangon ja habaneran yhteydessä. Jos aikaa jää (eli tangosäestys sujuu vaivatta lyhyessä ajassa), voidaan ohjelmistoon ottaa myös jokin bequine-kappale. Tällaisia ovat esimerkiksi Manha de Carneval, Valoa Ikkunassa ja Recado. Moniin bequinekappaleisiin sopii mainiosti laajojen sointujen käyttö ja niistä saadaan mukavaa lisähaastetta ja mielenkiintoa harjoitteluun.

8.9 Bossanova

Bossanova on niinkään alkuperältään latinalaisamerikkalainen rytmi, ja sitä harjoitellaan seuraavaksi. Rytmi on yksi opintojakson haastavimmista kompeista ja siksi sen harjoittelu aloitetaan vasta kevätlukukauden loppupuolella, kun rytmien hallintaa on kehitetty muiden komppien avulla ensin. Kirjassa Vapaa säestys ja improvisointi (Tenni, Varpama, 2004) on mainioita bossanovaa edeltäviä harjoituksia, joissa hahmotetaan bossanovan synkopoivaa rytmiä jakamalla haastava rytmikuvio osatekijöihin. Joillekin opiskelijoille harjoitukset avaavat bossanovan rytmiä uudella tavalla, kun taas toisille on helpompaa aloittaa varsinaisen kompin soittaminen suoraan. Joka tapauksessa bossanovan harjoittelu on omiaan kehittämään opiskelijan rytmitajua ja käsien keskinäistä koordinaatiota. Kun mukaan lisätään vielä tyylin vaatimia laajempia sointuja, saadaan säestyksestä haasteellinen ja rikkaan kuuloinen.

Tunnilla kuunnellaan muutamia musiikkiesimerkkejä bossanovakappaleista ja tutustutetaan opiskelijoita tyylin keskeisiin sävellyksiin, musiikintekijöihin sekä esittäjiin. Improvisaatio kytketään harjoitteluun mukaan myös tässä tyyllilajissa.

8.10 Jazz-valssi

Vielä yksi kolmimuunteinen komppi otetaan mukaan opintojaksoon. Kolmimuunteisuutta on käsitelty jo useassa yhteydessä aiemmin (foxi, shuffle ja blues) ja nyt se esiintyy jälleen uudessa kontekstissa. Jazz-valssissa tarvitaan myös bassolinjojen hallintaa ja tässä kompassa bassolinjoja voikin soittaa melko vapaasti oman maun mukaan. Hyvä harjoituskappale jazz-valssiin on esimerkiksi ”Bluesette” jossa komppiin yhdistyvät jälleen kvinttikierro ja II-V-I-kadenssit. Opiskelijat voivat aina valita soitettavat kappaleet myös itse, mutta tarvittaessa annan heille vinkkejä mahdollisista kappaleista. Pidemmällä olevien opiskelijoiden kanssa yhdistetään komppi ja melodian soittaminen. Tätä ollaan toki harjoiteltu muidenkin komppien yhteydessä opiskelijan kykyjen mukaan.

8.11 Kohti kevätmatineaa

Kolmas esiintymistilanne järjestetään toukokuun matinean merkeissä, jossa opiskelijat soittavat vapaavalintaisen, mahdollisimman haastavan kappaleen omaan tasoonsa nähden. Kappale voi olla jazz-standardi, musikaalisävelmä, elokuvasävelmä, iskelmä, lastenlaulu jne. Jos kappale on säestys, tehdään siihen kuitenkin jokin solistinen osuus joko improvisoidun soolon tai välisoiton muodossa, jossa melodia ja säestys yhdistyvät. Kappaletta valmistellaan ja sovitetään yhdessä ja se esitetään matineassa ulkoa. Kappaleen harjoittelu aloitetaan hyvissä ajoin siten, että kontaktitunneilla soitetaan sekä kulloinkin työn alla olevaa komppia, että matineakappaletta. Matineaesintyminen on osa opintojakson suoritusta, ja kappaleesta annetaan palautetta.

8.12 Tentti

Opintojakson lopussa on vielä pienimuotoinen tentti, jossa kysytään nelisointujen käännöksiä valmiin melodian alapuolelle (samantyyppinen sointutehtävä kuin tunnilla on harjoiteltu), komppeja muutaman tahdin pituiseen sointukiertoon, sekä diatoninen kvinttikierto duurissa ja mollissa.

On perusteltua pitää komppitentti, sillä tenttiin valmistautuessaan opiskelijat kertaavat aiemmin harjoittamansa kompit, ja kertaus vahvistaa oppimista. Parhaimmillaan tentti tai matinea on haaste, joka rytmittää opiskelua ja lisää opiskelumotivaation intensiteettiä. Ulkoa opetteleminen tenttiin ei ole mahdollista, sillä tentissä annetaan noin kahdeksan tahdin pituinen sointukierto, johon komppeja sovelletaan. Komppi- ja sointuprimavistatehtävää saa harjoitella kymmenen minuuttia. Sointutehtävän tarkoituksena on varmistaa, että opiskelija hahmottaa ja osaa soittaa erilaisia nelisointutyyppejä ja niiden käännöksiä.

Diatonisten kvinttikiertojen hallinta osoittaa, että opiskelija on sisäistänyt duuri- ja molliasteikoiden luonteen ja osaa toteuttaa niiden sointuasteet käytännössä.

Aikaisempina vuosina opintojakson suoritus on tehty kokonaan tentissä, missä on esitetty sointujen, komppien, ja kvinttikiertojen lisäksi myös blues ja soolokappale. Näin laajan paketin kerralla suorittaminen ei mielestäni tukenut syväsuuntautunutta oppimista. Hajautetut suoritukset ovat antaneet opiskelijoille mahdollisuuden keskittyä yhteen asiakokonaisuuteen kerrallaan ja oppimistulokset ovat olleet parempia. Myös opiskelu on koettu mielekkäämmäksi.

9 ARVIOINNISTA

Kognitiivisen psykologian mukaan opiskelijan käsitykset arvioinnista ovat tärkeitä, sillä ne ohjaavat opiskelustrategioita. Arviointi toimii välineenä oppijan itsetuntemuksen, itsearvostuksen ja itseluottamuksen kehittämisessä. Onnistunut arviointi lisää oppijan

motivaatiota, joten arvioinnin rooli oppimisen tukemisessa on pitkällä tähtäimellä todella merkittävässä osassa.

Opetussuunnitelman perusteissa (2002) määrätään arvioinnin tehtävistä seuraavasti:

Arvioinnin tehtävänä on ohjata opiskelun tavoitteiden asettamista ja auttaa oppilasta niiden saavuttamisessa. Arvioinnin tulee tukea oppilaan hyvän itsetunnon kehittymistä. Monipuoliseen, jatkuvaan arviointiin sisältyy erilaisia palautteen antamisen tapoja ja ohjausta itsearviointiin.

Oppilaalle on tiedotettava seuraavista arvioinnin periaatteista: arvioinnin tehtävät ja kohteet, arvosana-asteikot ja arviointikriteerit, arvosanan korottaminen, opintojen etenemisen edellyttämät suoritukset, arvioinnin oikaiseminen ja päättötodistuksen sisältö.

Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opetusmenetelmiin ja tukevat oppimista. (Anttila 2004, 190.)

Edellä olevat arviointikriteerit koskevat ensisijaisesti musiikkiopistoja, mutta samat kriteerit sopivat yhtä lailla ammattiopintojen arviointiin.

Kehittämishankkeeni alussa käsittelin jonkin verran arvioinnin merkitystä oppimista tukevana tekijänä. Arviointi ei ole erillinen osio opintojakson lopussa, vaan se kytketään oppimisprosessiin antaen opiskelutavoille suunnan joka tähtää syväsuuntautuneeseen oppimiseen. Arviointia ei eroteta opiskelusta arvioimalla pelkkää tenttisuoritusta. Pelkän tentin arviointi muodostaisi kaksoisrakenteen, joka tarkoittaa sitä, että opittavan aineksen hallinnan ja arvioinnista selviytymisen strategiat eriytyvät omiksi oppimisen alueikseen. Näin opiskelu ja sen arviointi harjaannuttaisivat sellaisen tiedon käyttöön, josta ei ole hyötyä muussa elämässä. Kouluinstituutiota on syytetty tällaisesta vuosikymmeniä.

Oppimista tukee se, että kaikki arvioitavat asiat kytketään todellisiin tilanteisiin eikä suorituksia tehdä vain tenttiä varten. Vapaan säestyksen opintojaksossa tämä on tullut toteutettua lukuisten esiintymisten muodossa. Myös kaikki harjoiteltavat kompit kytketään oikeisiin kappaleisiin, jotta soiva lopputulos on ihan oikea musiikkielämys eikä pelkkä harjoitus.

Arvioinnin kohteena oleminen herättää aina tunteita. Monella on jäänyt karvaita kokemuksia arvioitavana ja luokassa julkisesti nolattuna olemisesta kouluajoiltaan. Etenkin heikon itsetunnon omaava oppilas voi saada elinikäisiä traumoja kovakouraisesta ja murskaavasta arvioinnista, joka voi pahimmassa tapauksessa vaikuttaa hänen kykyynsä oppia ja halukkuuteensa opiskella vielä aikuisiällä.

Nykykäsityksen mukaan arvioinnin tulee tukea oppijan positiivista minäkuvaa ja näin ollen edesauttaa oppimista (Koppinen, Korpinen, Pollari 1999, 18). Etenkin musiikkiopistotasolla korostetaan positiivisen musiikkisuhteen luomisen tärkeyttä, sillä ilman innostusta musiikkiin ei harrastuksella ole jatkuvuuden mahdollisuutta. Musiikin ammattiopintoihin hakeutuneella opiskelijalla on todennäköisesti takanaan onnistunut tie musiikkiopisto-opinnoissa, mutta on edelleen tärkeää vaalia opiskelijan positiivisesti latautunutta musiikkisuhdetta ja luoda maaperää oppimisen jatkumiselle. Arvioinnissa tulee nostaa esiin opiskelijoiden vahvuuksia, ja esittää kehityskohteet haasteena, ei tuomioina opiskelijan osaamattomuudesta. Jos osaamattomuus johtuu opiskelijan oman harjoittelun puutteesta, tunnustaa hän sen yleensä itse eikä opettajan tarvitse sitä erikseen osoittaa. Kahden hengen ryhmässä opiskelija on tavallaan myös toisen ryhmän jäsenen arvioinnin kohteena, ja pieni ”ryhmän paine” vaikuttaa yleensä siihen, että opiskelija harjoittelee sovitut tehtävät kontaktituntia varten. Tässä toteutuvat yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteet.

Arviointia tapahtuu jokaisella tunnilla ilman, että sitä erikseen painotetaan tai erotetaan tunnin kulusta. Opiskelijat arvioivat suorituksiaan ja harjoittelutapojaan viikoittain. Ryhmän jäsenet antavat palautetta toisilleen ja opettaja osallistuu palautteen antamiseen. Oppiminen perustuu paljolti työn alla olevan kappaleen arviointiin ja analysointiin, ja sen kehityskohtiin. Arviointi ei saisi kohdistua opiskelijan persoonaan vaan kulloinkin kyseessä olevaan tuotokseen. Musiikissa persoonan mukana oleminen on kuitenkin tärkeää, ja joskus persoonan arviointi ainakin positiivisessa mielessä johtaa hyviin oppimistuloksiin. Opiskelija voi vaikkapa ilmentää räväkkää persoonallisuuttaan kappaleeseen, joka vaatii sähköisen energistä tulkintaa.

Musiikin ammattiopinnoissa opiskelijalla on paljon opintojaksoja, jotka hänen tulee suorittaa vuoden aikana ja vapaan säestyksen opintojakso on yksi näistä vaadittavista kursseista. Vaikka numeerinen arviointi ei olekaan ainoa tapa arvioida opiskelijaa, on se silti behavioristisen oppimiskäsityksen pieni häivähdys edustaessaan ulkoista motivaatiotekijää. Kiireinen opiskelija saa numeroarvostelusta motivaation tavoitella hyvää arvosanaa, joskaan se ei korvaa tilannetta, jossa sisäinen motivaatio opiskeltavaa ainetta kohtaan on kadoksissa. Kun opiskelija tietää, mihin arviointi perustuu, ei se ohjaa opiskelutyyliä kuitenkaan väärään suuntaan sillä hyvää arvosanaa ei ole mahdollista saavuttaa vain ”tenttiin lukemalla edellisenä iltana” .

Numeroarvostelu antaa myös tulevalle työnantajalle osviittaa työnhakijan vapaan säestyksen taidoista ja asenteesta, kun hän näkee opintojaksosta saadun arvosanan päättötodistuksessa. Opiskelijoiden paremmuusjärjestykseen laittaminen numeroarvostelun keinoin ei ole kuitenkaan kyseessä eli vanhanaikainen Gaussin käyrä ei ole käytössä.

10 PALAUTETTA OPINTOJAKSOSTA

Kaikki 26 vapaan säestyksen opintojaksolle osallistuneet opiskelijani vastasivat pieneen kyselyyn opintojaksosta, jonka tarkoituksena oli opintojen itsearviointi ja palautteen saaminen opettajan itsearvioinnin ja opintojakson kehittämisen välineeksi. Palautetta keräsin seuraavien kysymysten ja kohtien avulla:

- 1. Vapaamuotoista palautetta Vapaa Säestys D opintojaksosta sekä omasta suoriutumisestasi*
- 2. Olisiko sinulla parannus/kehittämissuhteita opintojaksoon?*
- 3. Oma arviosi osaamisestasi ennen opintojaksoa ja opintojakson jälkeen. Mitä olet oppinut, mikä osa-alue kaipaa vielä harjoitusta? Minkä arvosanan antaisit itsellesi?*

Vastauksista, jotka löytyvät liitteestä 5, käy ilmi, että kaikki opiskelijat kokivat opintojakson hyödylliseksi ja kehittäväksi. Ilmapiiri oppimiseen oli palautteiden mukaan suotuisa. Kaikki arvioivat oppineensa paljon lähtötasoonsa nähden, vaikka kehityshaasteita soittamisen jatkamisessa löytyykin. Kritiikki kohdistui lähinnä opiskelijoiden omaan harjoitteluun, jota olisi heidän mielestään pitänyt tehdä vuoden aikana enemmän. Banduran attribuutioteorian mukaan opiskelija, joka kokee menestymättömyyden johtuvan liian vähäisestä yrittämisestä, on kuitenkin valmis sitoutumaan vaikeampiin tehtäviin ja kestää vastoinkäymisiä eikä näin ollen kuitenkaan luovuta helposti (Anttila 2004, 85.)

Pidemmällä olevat opiskelijat kokivat saaneensa haasteita ja uusia oppeja vuoden aikana. Suoritusten hajauttaminen koettiin hyvänä asiana, ja matineoista ei kukaan ilmaissut kritiikkiä. Esiintymiset ja niihin valmistautuminen koettiin opettavaisina, mukavina ja päämäärää antavina. Ne siis mitä ilmeisemmin toimivat motivaation intensiteettiä lisäävinä oppimistapahtumina.

Kolmen hengen ryhmät (joita oli kuluneena vuonna kaksi) antoivat kritiikkiä siitä, että ryhmäkoko tuntui oppimisen kannalta liian suurelta. Tämä tukee omaa kokemustani siitä, että kahden hengen ryhmä on oppimisen kannalta optimaalinen.

Opiskelijat kokivat siis oppineensa paljon, mutta osasivat arvioida myös kehityskohteitaan realistisesti. Opiskelijoiden itselleen antamansa arvosanat olivat lähes poikkeuksetta samat, mitkä annoin heille kurssin lopussa. Jotkut arvioivat osaamisensa arvosanan perusteella mielestäni jopa alakanttiin. Lienee tyypillistä suomalaisen kulttuurin meihin jälkensä jättänyttä vaatimattomuutta.

Yhden opiskelijan kohdalla tuli esiin opiskelijan kokema riittämättömyyden tunne. Hän arveli sen johtuvan suurimmaksi osaksi ajan puutteesta johtuvasta harjoittelun vähäisyydestä. Opettajana olisin ehkä voinut huomioida opiskelijan lähtökohdat ja tilanteen paremmin antaen helpompia tehtäviä tukien hänen oppimisprosessiaan paremmin ja herättäen tehtäväorientoitunutta motivaatiota opiskelijan ajanpuutteesta huolimatta. Opiskelija, joka kokee epäonnistumisen johtuvan kykyjen puutteesta ajautuu

helposti suoritus- tai defensiiviseen orientaatioon, jolloin opiskelu tapahtuu pelkän suorituksen tekemisen tai epäonnistumisen pelon varjostamana. Näin orientoitunut opiskelija luovuttaa helpommin eikä hänen opiskelutyylinsä johda syväsuuntautuneeseen oppimiseen.

Opintojakson aikana oli yksi läheltä piti-tilanne, jossa opiskelija epäili kykyjään suoriutua kurssista loppuun asti. Keskustelemalla löysimme kuitenkin sopivammat opiskelustrategiat ja tehtävät, joiden avulla opiskelija löysi mielekkyyden jatkaa vapaan säestyksen opintoja.

11 LOPUKSI

Kehittämishankkeen tekeminen selkeytti opintojakson sisältöä pedagogisesta näkökulmasta. Opettajana minulle jäsenyi yhä selkeämmin ajatus oppimisprosessista ja seikoista, jotka siihen vaikuttavat.

Opetussuunnitelman joustava suunnittelu vaatii opettajalta enemmän, mutta tarjoaa mahdollisuudet itsensä ja työnsä kehittämiseen. Pyrkimys oman opetustyön kehittämiseen vaikuttaa positiivisesti työmotivaatioon, joka taas heijastuu opiskelijoiden opiskelumotivaatioon. Kyse on molemminpuolisesta vuorovaikutuksesta, sillä onhan opetustilanne aina ihmisten välinen kohtaaminen.

Kehittämishankkeen työstäminen oli antoisa ja käytännön läheinen prosessi ja kehittävä ote omaan työhön jatkuu myös tästä eteenpäin.

LÄHTEET

Anttila, M. 2004. Musiikkiopistopedagogian teoriaa ja käytäntöä. Joensuu: Yliopistopaino.

Koppinen, M-L. , Korpinen, E. & Pollari, J. 1999. Arviointi oppimisen tukena. 2 p., Juva: WSOY.

Kurkela, K. 1993. Mielen maisemat ja musiikki.

Moser, J. 1985. Rock Piano 2.

Palmquist, H., Nilsson, C-G. Bruksklaver Del 2.

Richards, T. 1997. Improvising blues piano. 3p., Lontoo: Schott & Co. Ltd.

Tenni, J., Varpama, J. 2004. Vapaa säestys ja improvisointi. Keuruu: Otava.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Tammer-paino.

Venkula, J. 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Jyväskylä: Gummerus

Tekijänoikeus. 2006. Vapaa säestys opettajat ry:n kotisivut. Viitattu 1.3.2006.
www.vapaasaestys.net, tekijänoikeus.

LIITTEET

Liite 1. Esimerkkikappaleita duurin perustehoilla I-IV-V

Arvon mekin ansaitsemme

Edelweiss

Hämähäkki

Hämäläisten laulu

Isontalon Antti ja Rannanjärvi

Jos sais kerran reissullansa

Joulu on taas

Jouluyö juhlayö

Kai muistat

Kaksipa poikaa Kurikasta

Kaunis uneksija

Keltaruusu

Koska meillä on joulu

Kotimaani omi Suomi

Kulkurin valssi

Kultainen nuoruus

Laupeuden ääni

Levon hetki nyt lyö

Lähteellä

Maamme

Meksikon pikajuna

Oi Susanna

Olen kuullut on kaupunki tuolla

On armas mulle aallon tie

On neidolla punapaula

Oolannin sota

Oon kotona taas

Paljon onnea vaan
Peipon pesä
Pieni nokipoika
Piippolan vaari
Pilvimuurista valo välähtää
Saimaan valssi
Sataman valot
Sunnuntaiamuna
Tähti ja meripoika
Vesivehmaan jenkka
Volga Volga
Yölinjalla
Äidin sydän

Liite 2. Esimerkkikappaleita mollin perustehoilla I-IV-V

Elämä juoksuhaudoissa

Emma

Herrojen kanssa pellon laidalla

Häävalssi

Inarinjärvi

Istanbul

Jätkän humppa

Kalliolle kukkulalle

Katariinan kamarissa

Kohtalokas samba

Kotkan ruusu

Kukkuu kukkuu

La Cumparsita

Matalan torpan balladi

Mustat silmät

Mörri-Möykky

Nikkelimarkka

Nuoruusmuistoja

Pettäjän tie

Poika varjoisalta kujalta

Rovaniemen markkinoilla

Soita Humu-Pekka

Suhmuran Santra

Talikkalan markkinoilla

Tiikerihai

Tuku tuku lampaitani

Ystävän laulu

Liite 3. Kappaleita joissa esiintyy sointuasteita I VI, II, IV, V

Aikaisin aamulla

Blue Moon

Edelweiss

Gaudeamus Igitur

Hei tonttu-ukot

Heräsin ihanaan aamuun

Hoosianna

I am sailing

Jo joutui armas aika

Jouluilta

Kesäpäivä Kangasalla

Marys Boy Child

Me käymme joulun viettohon

Meri

Mun kanteleeni kauniimmin

Mustat silmät

Olet maamme armahin

Ol kaunis kesäilta

Petteri Punakuono

Ranskalaiset korot

Suomenmaa

Viidestoista yö

Liite 4. Esimerkkejä kappaleista joissa esiintyy kvinttikierto

All the things you are

Akselin ja Elinan häävalssi

Amalia

Cherbourgin sateenvarjot

Eldankajärven jää

Heijastus

Hiljainen kylätie

Hiljainen tienoo

Hopeinen

Huopikkaat

Iltatuulen viesti

Kissa vieköön

Kotiseutu Pohjolassa

Kulkuri ja joutsen

Kun joulu on

Kuolleet lehdet

Kuubalainen serenadi

Laps olen Karjalan

Lentävä kalakukko

Mis soutaen tuulessa

Muistan sua Elaine

Mustalainen

Muurari

Muuttuvat laulut

Mökki laidassa maantien

Nousee päivä

Oi jos ilta joutuisi

Oon kotona taas

Rakovalkealla

Rantakoivun alla

Romanssi

Sateenkaaren tuolla puolen

Sininen uni

Syksyn sävel

Sylvian joululaulu

Syyspihlajan alla

Taivas on sininen ja valkoinen

Tulipunaruusut

Tunturisatu

Tuol on mun kultani

Tääl yksinäni laulelen

Vanhan merirosvon kapakassa

Vielä on kesää jäljellä

Vippaa mulle viitonen

Väliaikainen

Liite 5. Poimintoja opintojakson palautteista

- kurssi oli ihan huippu!
- tunneilla oli kivaa, opin paljon
- hyödyllinen kurssi, yksi parhaista tänä vuonna
- matineat antoivat päämäärää harjoittelulle
- tarpeellinen kurssi myös rytmittäjän kehittämisessä
- kiva että kappaleisiin sai haastetta laajemmilla soinnuilla
- kurssin eteneminen oli selkeää
- oli kivaa, opin paljon ja haluan oppia lisää
- sisältö hyvää ja tarpeellista, opetus osaavaa
- hyvä että blues käytiin läpi niin perusteellisesti
- olin tyytyväinen sekä omaan suoritukseeni että opetukseen
- kurssista on varmasti hyötyä tulevassa työssä ja jatko-opiskelussa
- paremmalla omalla harjoittelulla olisin saanut kurssista enemmän irti
- komppeja harjoittelin liian vähän
- alttoviulistina minun oli haastavaa erottaa kädet toisistaan mutta pitää ne silti yhteistyössä
- oma harjoittelu olisi pitänyt olla säännöllisempää
- komppeja voisi kertailla tunneilla vähän enemmän
- kolmen hengen ryhmä tuntui liian suurelta, olisi ollut kiva soittaa enemmän tunnilla
- tunnit hieman pitkäväteisiä kun oli 3 hengen ryhmä
- toivottavasti ryhmäkoko ei kasva, 1-2 on sopiva
- olen kehittynyt paljon, en osannut ennen kurssia paljoakaan
- osaamiseni ennen kurssia rajoittui kolmisointuihin ja valssisäestykseen, nyt osaan monia komppeja ja sointujen lukeminen on huomattavasti nopeampaa
- kompit otin haltuun hyvin, ja sointulaajennuksia uskaltaa jo käyttää
- tuli ahaa-elämyksiä; minähän saan aikaan vakuuttavan kuuloista musiikkia pianolla kun vaan soittaa oikeita juttuja
- sointujen tunnistaminen on jo paljon nopeampaa kuin ennen

- oman bluessoolon tekemisestä oli hyötyä ja iloa
- mielestäni olen tehnyt paljon töitä
- opin paljon uusia komppeja ja tyyliseikkoja musiikista
- olen saanut hapanoivaan, ”sinne päin”- soittamiseen varmuutta
- sointukiertojen tajuaminen helpottunut huomattavasti
- improvisointi on minulle haastavaa, haluan kehittyä siinä
- sointujen nopea löytäminen kaipaa vielä harjoitusta
- koin, etten riittänyt (vaikka suurin syy oli harjoittelun puute)